

„JEVGENI ONEGIN“ — KAMMERLIK JA TUNDELINE ÜHISTÖÖ

RAILI SULE

JMK 2003/7

Pjotr Tšaikovski lüürilised stseenid kolmes vaatuses (Aleksandr Puškini värssromaani j). Lavastaja: Neeme Kuningas. Muusikaline juht ja dirigent: Hannu Koivula. Lavakujundus: Marge Martin. Valgusrežii: Neeme Jõe. Kostüümid: Eldor Renter.

EMA, Sibeliuse Akadeemia, Rahvusooperi „Estonia“, Soome Rahvusooperi ja Joensuu Linnaorkestri ühistöö.

Esiendus: 6. november 2002, Joensuu Carelia-saalis, 4., 5. ja 6. mail rahvusooperis „Estonia“.

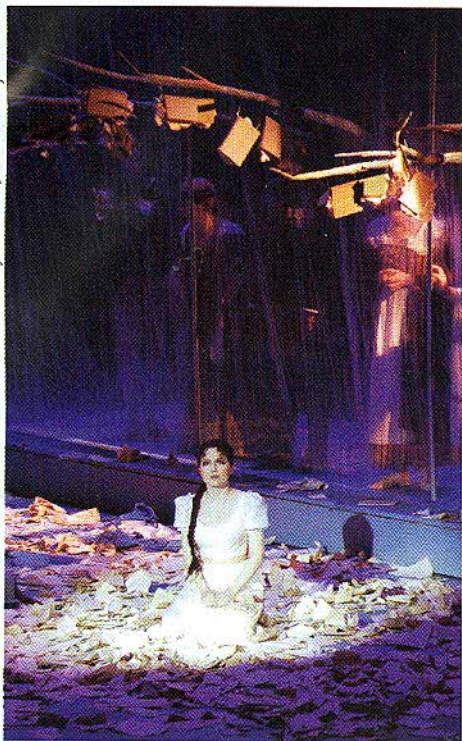
*Hing aimuspiinas avari,
ta ihkas, ootas... kedagi,
kes tuligi... Ju helenema
maailm lõi uues valguses.
Tatjana ütles: see on tema! —
ja süda kaasa helises.*

Aleksandr Puškin, „Jevgeni Onegin“, kolmas peatükk, VII – VIII

1877. aasta mais kirjutas helilooja Tšaikovski oma vennale Modestile: „Kui tohutu palju poeesiat on „Oneginis“. Ma pole eksiarmamusel; ma tean, et selles ooperis tuleb vähe lavalisi efekte ja liikumist. Kuid süžee üldine poeetilisus, inimlikkus ja lihtsus koos geniaalse tekstiga teevad need puudused kuhjaga tasa.“ Ja sama aasta juunis: „Mis sest, et mu ooper ei tule lavaline, mis sest, et temas on vähe liikumist — kuid ma olen armunud Tatjana kujusse, olen võlutud Puškini värssidest ja ma kirjutan neile muusikat sellepärast, et see mind kütkestab.“ Ooperi esimesteks esitajateks olid helilooja soovi kohaselt Moskva konservatooriumi üliõpilased, kirjan dustegelaste eakaaslased. Publik, teades Puškini värssromaani, oli ometi esietenduse järel mõningas hämmelduses — ei midagi efektselt teatraalset! Puškini kangelasi on peetud XIX sajandi esimese

Marge Martini nappide vahenditega sümbolirikas lavakujundus.

poole vene kirjanduses võluvamateks. Tšaikovski "Jevgeni Onegin" on oluline märk XIX sajandi teise poole vene ooperimuusikas. Isegi siis, kui Tšaikovski poleks kirjutanud ühtegi suurteost peale "Jevgeni Onegini", piisanuks ka sellest tema nime jäädvustamiseks ajalukku. Nagu romaanis nii ka ooperis kõlavad kolm sügavat ülestunnistust: Tatjana kiri, Lenski surmaeelne eeleegia ja ooperi lõpustseen – Tatjana ja Onegini suhete selgitamine. "Jevgeni Onegin" ei ole suur ooper, vaid kammerlik tundedraama, kus on esiplaanil loomulikkus ja inimsuhete lihtsus. Lavastus, mida võis näha maikuu algul "Estonias", sündis Eesti Muusikaakadeemia, Sibiiriuse Akadeemia, Rahvusooperi "Estonia", Soome Rahvusooperi ja Joensuu Linnaorkestri ühistööna. Teda olevalt on see kahe naaberriigi ajaloos esmakordne ooperikoolituselane koostöö, solistid valiti konkursi korras kahe kõrgkooli laulu eriala üliõpilaste seast.

Eelmise aasta septembris, kui koostööprotokollile alla kirjutati, kavandati ooperi terviklikku versiooni, aga töö käigus selgus, et koori kasutamine ei ole taskukohane, ja Neeme Kuninga lavastuses koor puudubki. Esietendus toimus 2002. aasta novembris Joensuu, kus anti kuus etendust; jaanuaris mängiti neljal õhtul Helsingis Soome Rahvusooperis ja mai algul kolmel korral Tallinnas. Aprillis näidati lavastust ka Moskvas, VIII rahvusvahelisel üliõpilaslavastuste festivalil "Poodium".

Muusikalisest teostusest, lavastusest ja lavakujundusest

*Onegin ja mu imehell
Tatjana... Kaugel kevadel
said mulle läbi sumehalli
ööudu korraga need kaks
poolaimamisi nähtavaks,
kui keset maagilist kristalli
end ilmutas kui hele viir
romaani vaba vaatepiir.*

"Jevgeni Onegin",
kaheksas peatükk, L

Tundus, et lavastaja **Neeme Kuningas** oli lähtunudki puškinlikust maagilisest kristallist, mis oli tajutav juba sisesejuhatuses, ja seda jätkus mitmesse episoodi (kiri, duellipildi algus, viimase vaatuse algus ja lõpp). Maagilisust aitas tugevalt rõhutada Eesti Kunstiakadeemia üliõpilase **Marge Martini** sümboliliras lavakujundus. Nappide vahenditega oli antud kõik välis- ja sisestseenideks vajalik (mõisa aed, interjööör), samuti erinevate aastaaegade (hilissügis, talv) kujutamiseks. Kujundust toetas **Neeme Jõe** juhitud valgusrežiir. Rohelised, kahvatusinised ja roosad toonid süvendasid emotsionaalset meeleolu. Kunstnik **Eldor Renteri** ülesandeks oli komplekteerida "Estonia" laost kostüümid ja ta oli kõik vajaliku leidnud.

Nagu romaangi, on ooper üles ehitatud mitmele vastandamisele – peategelaste karakterid, erinevad tundeavaldused, keskkond, kaks balli. Taust (koori ja tantsustseenid) jäi seekord avamata, esiplaanile tõusis hingeeludraama ja keskendumine peategelaste omavaheleliste suhetele. Peategelaste liinid olid kõik ju olemas: sõlmitus (kohtumine Larinite mõisas), Tatjana armumine ja pihtimus (kiri), valuga kuulatud manitsussõnad (Onegini aaria), Lenski ja Onegini tüli, duell, Onegini armumine Tatjanasse ja nende suhete klaarimine. Mõned stseenid olid lavastaja nägemuses saanud koomilise varjundi; näiteks Lenski armastuseavalduse ajal esimeses vaatuses tegeleb Olga hoopis malenupude ümberpaigutamisega, III pildis pühib Hoidja luuaga pargiteelt lehti, enne kui toimub Tatjana ja Onegini kohtumine, orkestris kõlab samal ajal tütarlastekoori muusika, kirjastseenis läheb tegevus korraga liiga reaalseks – unistuste Onegin astub Tatjana tuppa, et koos põlvitada. Ball, mis toimub Tatjana nimepäeva puhul, annab rõhuasetuse Olga ja Lenski suhetele, Tatjana kuju on esile toodud ainult muusikas. Roos kui

armastuse sümbol on oluline märk, tarkava armastuse ja unistuse ajal ainult üks õis, tunnetest pakatava Olga käes on neid oluliselt rohkem ja viimases pildis viskab Onegin terve sülempi roose Tatjana jalge ette.

Helilooja on ooperile andnud alapealkirja “lüürilised stseenid”, mida Eesti ja Soome noorte ühisetendus tõeliselt ka oli. Kirjapandu aluseks on 6. mail nähtud etendus. Kupüürid olid lavastuses osavalt tehtud ja üleminekud sujuvad. Joensuu Linnaorkester muusikalise juhi ja dirigendi **Hannu Koivula** taktikepi all arvestas ja toetas osatäitjaid. Lava ja orkestri koostöö oli sujuv. Et nähtu oli viimane etendus, siis oli dirigent ja orkester juba omaks võtnud “Estonia” akustika omapära.

Osatäitjatest

*Eks kuidagi ja kuskilt ole
me midagi kõik õppinud
ja kasvatuse puudust pole
meil karta, jumal tänatud.*

“Jevgeni Onegin”,
esimene peatükk, V

Tatjana – Julia Semjonova, Olga – Iris Oja,
hoidja Filipjevna – Juuli Lill.

Onegini muusikaline kuju ei ole lüüri-
line. Erinevalt Tatjanast ja Lenskist,
kelle muusikalistes kujunditeski leidub
palju sarnast romansilikkust, on One-
gini iseloomustuses rohkem välist, suur-
ilmalikult sundimatut käitumist. **Rene
Soom** Oneginina jääbki sellisena meel-
de kahes esimeses vaatuses: küll mitte
suurilma dändi, aga jahe ja osavõtmatu.
Kolmandas vaatuses on publiku ees
täiesti teistsugune Onegin – kirklik ja
temperamentne. Rene Soomile sobib
Onegini roll nii mänguliselt kui hääle-
liselt, ka on ta kindel ansamblipartner.

Ooperi süžee intriig saab alguse Tat-
jana kohtumisest Oneginiga, järgneb
armumine ja kibe pettumine. Kirja-
stseen oma suure tundeskaala ja muusi-
kalise arenguga on lauljale alati raske
pätkel. See on nagu tegelase ümber-
sünd. Teises vaatuses jääb Tatjana kõr-
vale, andes võimaluse lõpule viia teisi
tegevusliine (Lenski – Olga, Onegin –
Lenski). Kolmanda vaatuse I pildis on
Tatjana armastava abikaasa kõrval veel
nukram ja üksildasem kui mõisas, aga
pinge ja lahendus viimases pildis on täis
varjatud kirge ja armastust Onegini
vastu. Ta avab Oneginile südame, aga

jääb ennast valitsevaks. **Julia Semjono-
val** on kaunis häääl ja ta löi tundelise,
nüansirikka ja usutava rolli.

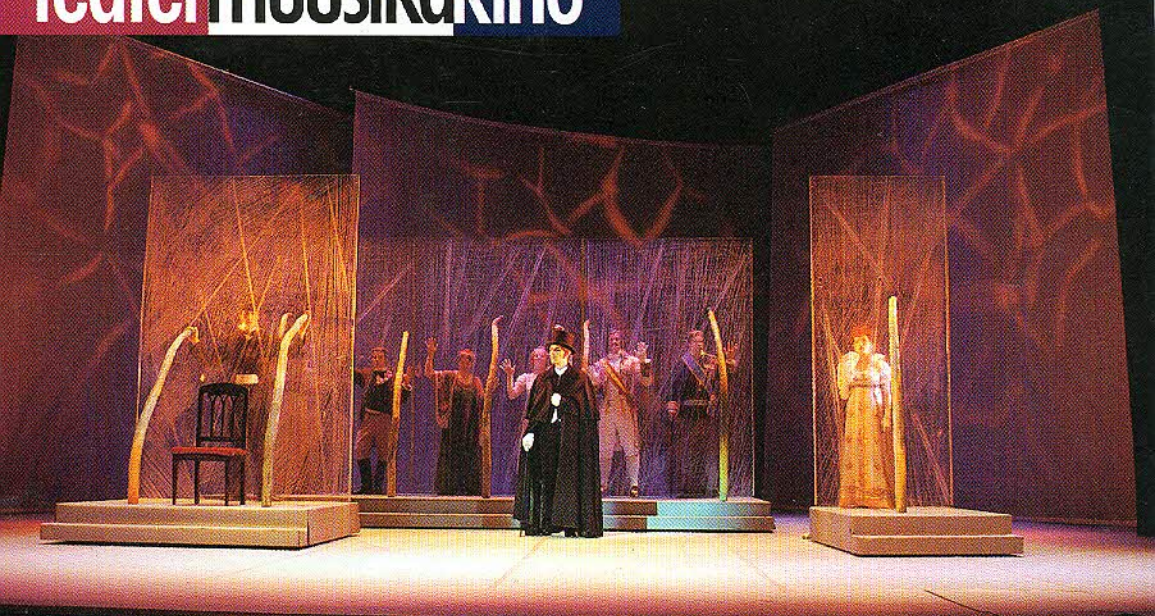
Keevavereline poeet Lenski oli
Pekka Kuivalainen kehastuses noo-
ruslikult nõudlik oma pruudi vastu.
Tema solvumine ja armukadedus viib
duellini ja üleküllastatud tundeelu
kulmineerub duellieelses vokaalselt
raskes aarias. **Tiina Penttineni** Olgas oli
elurõõmu ja pinnapealsust, millega ta
ju peabki vastanduma teistele tegelas-
tele ja kelle kõrval joonistub välja Tat-
jana karakter. Kõrvalrollidest laulis
Aleksander Mihhailov vürst Gremini-
na oma aaria nii, et Onegin lihtsalt pidi
uskuma jääma, kui hea, õilis ja üllas on
Tatjana. Mõnusalt mahlakad kujud olid
ka **Annaliisa Pillaku** mõisaproua Lari-
na, **Juuli Lille** hoidja Filipjevna ja **Jussi
Hirvonen** Triquet.

Ooperitudengite siiras ja nauditav
laulu- ja mängurõõm paneb unustama
mõnegi vokaalse vääratuse ja lubab nii
eestlastele kui soomlastele head järel-
kasvu. Noorte õigesti tabatud tundetoo-
niga etendus jättis sümpaatse mulje ja
andis silmad ette nii mõnelegi profes-
sionaalide etendusele.

Esiplaanil vasakult: Lenski – Andres Köster,
Onegin – Rene Soom, taga paremal mõisaproua
Larina – Annaliisa Pillak ja Olga – Iris Oja.
Harri Kospu fotod

teatermuusikakino

Jätä kaikki!
Et voi muuta!

Hind 20 krooni

Pjotr Tšaikovski ooper „Jevgeni Onegin“. Lav Neeme Kuningas, dir Hannu Koivula, lavakujundus Marge Martin; EMA, Sibeliuse Akadeemia, Rahvus-
ooper „Estonia“, Soome Rahvusoooper, Joensuu Linnaorkester 2002/2003.
Ülal esiplaanil Onegin – Rene Soom,
all ooperi lõpustseen: Onegin – Rene Soom, Tatjana – Julia Semjonova.
Vt lk 60.